

Bakonyi István

Elérhetetlen föld újra

(Fél évszázad)

Az elmúlt évtizedek egyik igen fontos lírai eseménye volt, amikor 1969-ben megjelent a Kilencek antológiája, az *Elérhetetlen föld*. Kilenc fiatal költő rajban röplése kezdődött el akkor. Nem minden előzmény nélkül, s nagyjából egy időben a Hetek színre lépésével. Az Illyés vagy Nagy László nevével fémjelzett költői irány folytatásaként. Kilenc markáns arcél, közös és eltérő vonásokkal. A nemzedékbe szerveződés igényével.

Érdeemes ma is idéznünk Nagy László előszavából: „hűek a magyar költészethez, a folytonosságot folytatni akarják. Kötődnek az empirikus igazságokhoz jobban, mint az előttük járó néhány nemzedék általában. Leszámolnak az álszocialista önteltséggel, nemzeti góggal, kergeséggel, de átgondolva a szerencsétlen múltat, szentenciákat mondanak a jelenre is. A torkon vágott forradalmak pirosát s gyászát viselik belül”. Érvényes, igaz szavak attól a zseniális költőtől, aki magára vállalta a nemzedék útrabocsátását.

Olyan antológia volt ez akkor, amilyen ritkán jelenik meg. Az is fontos, hogy aztán – a nem éppen kedvező irodalompolitikai környezet ellenére – sorra jöttek utána az önálló kötetek. Ugyanakkor a közös föllépések sem maradtak el, hiszen az 1969-es nyitány után 1982-ben jött a második, 1994-ben a harmadik, 2009-ben a negyedik (*Az idő balján* címmel), és 2019-ben a jubileumi, ötödik kötet.

S az is a történet része, hogy ma már az eltávozott Rózsa Endre, Utassy József és Oláh János nem tud új versekkel szolgálni. (Itt jegyzem meg, hogy többen többműfajos szerzővé váltak később, hiszen prózakötetekkel is jelentkeztek.)

A jubileumi antológia egyben számadást is jelent. A fölön tíz tekintélyes méltatás-részlet: Kormos István, Juhász Ferenc, Váci Mihály, Nagy László, Czine Mihály, Ilia Mihály, Kiss Dénes, Könczöl Csaba, Görömbei András és Szakolczay Lajos veretes soraival. Sajnos, már csak Szakolczay él közülük...

Él viszont Vári Fábián László, aki az alapos előszót írta *Akár a szarvasok* címmel, és ezzel mintegy tizedikként fel is zárkozott eme közösségbe... A jeles kárpátjai magyar költő szellemisége ugyanis igencsak közel áll a Kilencekhez! Ezt igazolja írása is, amelyben nem csupán névsorolvasást tart, hanem érdemben és érvényesen értékel is, a nem titkolt elfogultsága mellett. Elhelyezi a hajdani jelentkezőt a hatvanas évek világába, arra az időre, amikor többek között az *Eper és vér* filmélménye vagy éppen Prága és Párizs „forrongó korszaka” hagyott bennünk mély élményeket. S persze az akkori magyarországi változások. Olyan változások voltak ezek, amelyek hosszabb távon akár a rendszerváltozás ügyében is kiemelt szerepet játszhattak. „A Kilencek ...ha megfogyatkozva is, de köztünk vannak, és példázatos hűséggel hozzák magukkal halott társaik nevét, versekben élő szellemét” – írja többek között Vári Fábián.

Az is kétségtelen, hogy a nyilvánvaló sorsközösség és szellemi rokonság mellett egyáltalán nem egynemű az a lírai világ, amely kirajzolódik a kilenc költő műveiben. A hatások közé sorolhatjuk a közvetlen elődök szerepét (Illyés, Nagy László, Juhász Ferenc és mások), de hasonlóképpen a népköltészet vagy éppen az avantgárd termékenyítő erejét. És ne feledjük: a Hetek néven elhíresült költők és írók (Ágh István, Bella István, Buda Ferenc, Kalász László, Raffai Sarolta, Ratkó József és Serfőző Simon) akár „testvérei” is lehetnek/lehetnek a Kilenceknek. Megannyi jeles életmű, megannyi jeles szerző.

S ha már a folytonosságot hangsúlyozzuk, talán érdemes néhány verset kiemelni ezzel kapcsolatban. Például a Jókai Annának ajánlott Mezey Katalin-költeményt, a *Boldogot*, egy modern „boldogságmondást”. Befejezése egyfajta költői hitvallásként is értelmezhető: „Akinék a szemén kifénylik, / hogy süt benne az Isten napja, / akiknek lelke nehéz selymét / magasságos szél lobogtatja.”

A dalszerűség, mint másoknál is ebben a csoportban, mély gondolatisággal párosul. Az is gyakori, hogy egymáshoz szólnak a Kilencek, mint ahogy Péntek Imre is teszi az éppen Mezeynek Katalinnak, az „egyetlen női társnak” ajánlott *Fényes érmedben*. Vissza-visszapillant a múltba, aztán a tőle megszokott játékos hangon így fejezi be a verset: „s a végén sem lehetsz nyugodt / miféle világ ez kérded, / kereshetsz megannyi okot / míg felvillan fényes érmed”.

Kiss Benedek a velük nyilvánvalóan rokonszenvező Gyurkovits Tibort szólítja meg. *Szeressétek e nemzetet!* című verse egy sajátos nemzeti önismeretet állít a középpontba, és rögtön ezután jön a nagy költőelőd nyomán megszületett *Totemünk: Attila!*, ha lehet még drámaibb hangon: „Gyülevész-nép? Ez lett belőlünk? / Hitvány ma a tegnapi váj. / A holtakból kell már megélnünk? / Minden március fája fáj...” Hiszen a József Attila-i hagyomány is ott van a Kilencek világában.

Különösen drámai, ahogy Oláh János ír emlékverset Utassy Józsefről. Most olvasni különösen fájó, hiszen egyikőjük sem él már... Így talál egymásra a két költőtárs az örökkévalóságban: „Nem keresem helyemet e világban, / nem érdekel, hogy ki vagyok, ki voltam, / végtelen filmként pereg, amit láttam / e torz ízlésű, elhibázott korban.” S Utassytól itt is olvashatók a Dinnyés József énekelte dalok, valamint ő is megénekli József Attilát a *Szárszóban*: „Nincs egy árva szavam. / Csak a pontért jöttem a sínig. / Mert ez az én jussom! / Hazám: a mozdony alatt.”

Vallják tehát a Nagy László emlegette folytonosságot ezek a költők, miközben építik saját útjukat. A folytonosság jelentheti a XIX. századhoz kapcsolódást is, ahogy Rózsa Endre *Petőfi '73* című versében látjuk. Frappáns kezdése mintegy válasz *A XIX. század költőinek* alapvetésére: „Ha sírni tudsz – itt sírni: kell! – / saját fájdalmad sírd csak el. // Népesítsd be az örömet / magaddal: máshoz nincs közöd” Kemény hang ez, és arra is rávilágít, hogy a XX. században mennyire megváltozott a költő feladata. Ugyanakkor felelősségre is buzdít, arra, hogy a tartás, a nemzet elsőbbsége változatlan. Ezzel összhangban itt vannak Kovács István 1956-os versei, élénk példaként nemcsak az irodalom, de a történelem folytonosságára is. Ő itt a börtönt is megjárt Buda Ferenc szellemi rokona ilyen sorokkal: „...Hajhíntók...sírhalomok... / Temető a téren. / Fejfatorzók, virágok, / örökmécs-gyertyalángok... / Lánctalpas lidércek...”

S hogy a sokszínűséget se feledjük: idézzük Vári FABIÁN László előszavát, amelyben Konczek Józsefről szólván írja, hogy benne az elégikus hangú poétát kedveli. Róla sajnálatos módon kevesebbet hallunk manapság, holott az ő életműve sem kevésbé fontos a többiekénél. Ezt tanúsítják itt föllelhető költeményei, melyek egy vékony kötet anyagát is kiteszik, például egy ciklusként is fölfogható Vénusz-sorozattal. Ennek zárósorai: „S vetélytársnőim? Ugyan mi ez, ha én érzem, ki lovaltam / versengni férfit? Nő nem volt semerre még és láthatom, voltam / jobb-fajta, hamis-csendes, de nyerő.” (*Vénusz összefoglalja*)

A Magyar Napló az elmúlt év végén tematikus összeállítást szentelt az évfordulónak. Innen idézem Szentmártoni Jánost a vállalkozásról: „Példaként mutatva föl azt az emberi-művészi küzdelmet, amelyet megvívtak értünk az »elsüllyedt csatatéren«”. Igaz szavak, és nemcsak az évforduló miatt.

(Antológia Kiadó, Lakitelek, 2019)